

۱۹۳۸ ۵۵۲

۱۴۰۲ / ۱ / ۱۴

بیت‌المیراث

مشاوره خانواده

(مفاهیم، تاریخچه، فرآیند و نظریه‌ها)

(ویراست دوم)

www.ketab.ir

تألیف :

دکتر کیانوش زهراکار

(عضو هیئت علمی دانشگاه خوارزمی)

دکتر فروغ جعفری

اربابان

نشر اربابان

سرشناسه : زهرکارا، کیانوش، ۱۳۵۵-

عنوان و نام پدیدآور : مشاوره خانواده (مفاهیم، تاریخچه، فرآیند و نظریه‌ها). تألیف: کیانوش

زهرکارا، فروغ جعفری

وضعیت ویراست : دوم

مشخصات نشر : تهران: ارسباران، ۱۴۰۴.

مشخصات ظاهری : [شانزده] ۴۱۶ ص..

شابک : 978-600-7385-07-4

یادداشت : پشت جلد به انگلیسی: Kianoush Zahra, Forug Jafari. Family Counselling

یادداشت : چاپ قبلی : ارسباران، ۱۳۹۱ (۳۳۷ ص.).

موضوع : مشاوره خانواده - مشاوره

رده‌بندی کنگره : ۱۳۹۴ ز ۹ م / ۶۳۷ BF

رده‌بندی دیویی : ۱۵۸/۳

شماره کتابشناسی ملی : ۳۸۴۵۲۴۰

بیا باید به حقوق دیگران احترام بگذاریم

مخاطب عزیز، خواننده گرامی، این کتاب حاصل دسترنج چندین ساله مترجم و ناشر است. تکثیر آن به هر شکل و میزانی، بدون اجازه از ناشر و مؤلف، و خرید و فروش آن کاری نادرست، غیرقانونی، و غیرشرعی است. پیامد این عمل ناصواب موجب بی‌اعتمادی در فضای نشر و فروش کتاب می‌شود و می‌تواند زمینه‌ساز محیطی ناسالم جهت بی‌ارزش کردن زحمات دست‌اندرکاران فعالیت‌های فرهنگی و اقتصادی در جامعه شود که در نهایت، به زیان خود شما و فرزندان‌تان خواهد شد.

سایت

www.ravabook.ir

اربابان
ناشر ارسباران

پست الکترونیکی

panahir91@yahoo.com

مشاوره خانواده (مفاهیم، تاریخچه، فرآیند و نظریه‌ها) (ویراست دوم)

تألیف : دکتر کیانوش زهرکارا - دکتر فروغ جعفری

ناشر : نشر ارسباران

نوبت چاپ : ۲۱، بهار ۱۴۰۴

تعداد صفحات : ۴۳۲ صفحه

شمارگان : ۲۰۰

لیتوگرافی، چاپ و صحافی : طیف‌نگار

ISBN : 978-964-6389-74-8

شابک : ۹۷۸-۹۶۴-۶۳۸۹-۷۴-۸

مرکز پخش: تهران - خیابان زرتشت غربی، بین خیابان علیزاده و شیخ‌الر، پلاک ۶۳

تلفن: ۸۸۹۷۳۳۵۸ - ۹ ۸۸۹۶۷۷۰۴ ۸۸۹۶۵۲۲۸ تلفکس: ۸۸۹۶۲۷۰۷

فهرست

مقدمه مؤلفان	سیزده
پیشگفتار مؤلفان (ویراست دوم)	پانزده

بخش اول : مفاهیم، چرخه زندگی و انواع خانواده

❖ فصل ۱: مشاوره خانواده (تعاریف مفاهیم و کلیات)

تعریف مشاوره	۴
تعریف خانواده	۵
تعریف مشاوره خانواده	۷
مقایسه مشاوره خانواده با مشاوره فردی	۱۰
مفاهیم بنیادی مشاوره خانواده (ویژگی‌های نظام خانواده)	۱۲
کلیت	۱۳
چرخه زندگی خانواده، گذارها، و استرس‌ها	۱۴
ساخت	۱۶
زیرمنظومه	۱۷
سلسله‌مراتب	۱۸
قواعد	۱۹
نقش‌ها	۲۱
مرزها	۲۲
سایبرنتیک و حلقه‌های بازخورد	۲۲
تعادل حیاتی	۲۵

❖ فصل ۲: چرخه زندگی خانواده و انواع خانواده‌ها

چرخه زندگی خانواده	۲۸
الگوی کارتر و مک‌گولدریک	۲۹
الگوی دووال	۲۹
ترک خانه	۳۲
تشکیل زوج	۳۲
ازدواج	۳۳
خانواده دارای فرزند	۳۵
خانواده دارای نوجوان	۳۹

۴۱	خانواده در حال روانه سازی و انتقال فرزندان
۴۱	مراحل پایانی زندگی خانواده
۴۳	فرآیند طلاق و ازدواج مجدد
۴۴	انواع خانواده
۴۴	خانواده هسته ای
۴۸	خانواده گسترده
۴۸	خانواده ناتنی
۴۹	خانواده تک والدی
۵۰	خانواده پدرسالار و مادرسالار
۵۱	خانواده مرکزگریز و مرکزگرا
۵۲	خانواده اجماع طلب
۵۲	خانواده تفرقه جو
۵۳	خانواده متغیر
۵۳	خانواده خانواده محور
۵۳	خانواده فرزندمحور
۵۳	خانواده کودک گونه
۵۴	خانواده نامتقارن
۵۴	خانواده پیشرفت طلب
۵۴	خانواده قرینه و مکمل

بخش دوم: عوامل زمینه ساز و تاریخچه مشاوره خانواده

❖ فصل ۳: عوامل زمینه ساز پیدایش مشاوره خانواده

۶۰	روان کاوی فروید
۶۱	روان شناسی فردی آدلر
۶۳	نظریه عمومی سیستم ها
۶۴	راهنمایی کودک
۶۵	درمان زناشویی و مشاوره ازدواج
۶۵	درمان جنسی
۶۶	مددکاری اجتماعی
۶۷	روان شناسی بالینی
۶۷	روان پزشکی
۶۸	گروه درمانی
۷۱	بررسی های مربوط به رابطه خانواده و آسیب شناسی
۷۲	بزه های لیدز و همکارانش
۷۵	بزه های وین و همکارانش

۷۷	پژوهش‌های بیتسون و همکارانش
۷۸	پژوهش‌های لینگ و همکارانش
۸۰	پژوهش‌های بوئن
۸۱	بویایی‌های گروه کاری
۸۲	نظریه نقش

❖ فصل ۴: تاریخچه مشاوره خانواده

۸۶	دهه ۱۹۵۰
۸۹	دهه ۱۹۶۰
۹۱	دهه ۱۹۷۰
۹۲	دهه ۱۹۸۰
۹۳	دهه ۱۹۹۰

بخش سوم: ارزیابی خانواده و فرآیند مشاوره خانواده

❖ فصل ۵: سنجش و ارزیابی خانواده

۱۰۳	الگوی مک‌مستر
۱۰۳	فرض‌های بنیادی الگوی مک‌مستر
۱۰۵	ابعاد کارکردی خانواده طبق الگوی مک‌مستر
۱۰۵	حل مسأله
۱۰۶	ارتباط
۱۰۷	نقش‌ها
۱۰۹	واکنش (همراهی) عاطفی
۱۰۹	مشارکت (آمیزش) عاطفی
۱۱۱	کنترل رفتار
۱۱۳	الگوی چندمختصاتی
۱۱۶	الگوی سیستم‌های بیورز

❖ فصل ۶: فرآیند مشاوره خانواده

۱۲۰	مرحله اول: تماس اولیه و برنامه‌ریزی
۱۲۳	مرحله دوم: آغاز (برقراری رابطه و ارزیابی)
۱۳۲	مرحله سوم: مرحله میانی (درمان)
۱۳۷	مرحله چهارم: اختتام

بخش چهارم: نظریه‌های مشاوره خانواده

❖ فصل ۷: مشاوره خانواده روان تحلیلی

۱۴۰	مقدمه
۱۴۱	نظریه روان‌شناسی خود و آسیب‌شناسی خود
۱۴۲	نظریه دلبستگی بالبی
۱۴۳	نظریه فردیت ماهر
۱۴۴	نظریه آکرمن
۱۴۷	مفاهیم بنیادی
۱۴۷	دلبستگی‌ها و دلبستگی ایمن
۱۴۸	هماندسازی فرافکن
۱۴۸	جداسازی
۱۴۹	فرافکنی
۱۴۹	انتقال
۱۵۰	انتقال متقابل
۱۵۱	خود واقعی / خود کاذب
۱۵۱	فرآیند مشاوره و درمان
۱۵۳	اهداف درمانی
۱۵۴	فنون مشاوره‌ای و درمانی
۱۵۴	مدیریت فضای درونی
۱۵۴	اتحاد درمانی یا کاری
۱۵۵	تعبیر و تفسیر
۱۵۶	گوش دادن همدلانه
۱۵۶	تحلیل انتقال
۱۵۷	خاتمه

❖ فصل ۸: مشاوره خانواده آدلری

۱۶۰	مقدمه
۱۶۲	مفاهیم بنیادی
۱۶۲	جو خانواده
۱۶۲	ارزش خانواده
۱۶۳	ترتیب تولد
۱۶۵	منطق خصوصی
۱۶۵	سبک زندگی
۱۶۶	علاقه اجتماعی
۱۶۶	فرآیند مشاوره و درمان
۱۶۶	۱. رابطه درمانی
۱۶۷	۲. توصیف مسائل و شناسایی اهداف

۱۶۸	۳. بینش و تفسیر
۱۶۸	۴. بازآموزی و جهت‌گیری مجدد خانواده
۱۷۳	مفهوم مقاومت
۱۷۴	فنون مشاوره‌ای و درمانی
۱۷۴	ژنوگرام
۱۷۴	فرایند تربیون آزاد
۱۷۵	روز خاص
۱۷۵	مصاحبه با کودک و افشای هدف
۱۷۶	فن «گویی که»

❖ فصل ۹: مشاوره خانواده گشتالتی

۱۷۸	مقدمه
۱۸۰	مفاهیم بنیادی
۱۸۰	چرخه تجربه گشتالت
۱۸۰	احساس
۱۸۱	آگاهی
۱۸۲	عمل
۱۸۲	تماس
۱۸۴	کناره‌گیری
۱۸۴	فرآیند مشاوره و درمان
۱۸۸	فنون مشاوره‌ای و درمانی
۱۸۸	فن صندلی خالی
۱۸۹	آزمایش گشتالت
۱۹۰	آگاهی پیدا کردن از طریق رفتار غیرکلامی
۱۹۰	خودفاش‌سازی
۱۹۱	تکلیف

❖ فصل ۱۰: مشاوره خانواده بوئنی (نظریه نظام‌های خانواده)

۱۹۴	مقدمه
۱۹۶	مفاهیم بنیادی
۱۹۶	تمایز خود
۱۹۸	درهم آمیختگی
۱۹۹	مثلث‌ها
۲۰۰	ارتباط با همسیرها
۲۰۱	نظام عاطفی خانواده هسته‌ای
۲۰۱	گریز هیجانی
۲۰۲	فرایند فراقتنی خانواده
۲۰۳	فرایند انتقال چندنسلی
۲۰۳	پسرفت اجتماعی
۲۰۴	فرآیند مشاوره و درمان
۲۰۷	فنون مشاوره‌ای و درمانی

۲۰۷	خودمتمایزسازی
۲۰۷	مثلث زدایی
۲۰۸	تمرکز بر خود
۲۰۸	تاریخچه زندگی خانوادگی
۲۰۹	ژنوگرام
۲۰۹	بازگشت به خانه

❖ فصل ۱۱: مشاوره خانواده راهبردی

۲۱۲	مقدمه
۲۱۸	مفاهیم بنیادی
۲۱۸	نظریه ارتباطات
۲۱۸	پیام‌های رقمی و قیاسی
۲۱۸	فرار ارتباط
۲۱۸	تعادل حیاتی خانواده
۲۱۹	ساختار سلسله‌مراتبی
۲۱۹	مثلث آسیب‌شناختی
۲۱۹	دستورات تناقضی
۲۱۹	مداخلات تناقضی
۲۱۹	بن‌بست مضاعف درمانی
۲۲۰	دستورالعمل‌ها
۲۲۰	تغییر مرتبه اول و دوم
۲۲۰	نقطه گذاری
۲۲۰	معانی ضمنی مثبت
۲۲۰	بازخورد مثبت و منفی
۲۲۰	مقررات خانواده
۲۲۱	مناسک و آیین
۲۲۱	معنای نشانه
۲۲۱	فرآیند مشاوره و درمان
۲۲۴	فنون مشاوره‌ای و درمانی
۲۲۵	دستورالعمل‌های مستقیم
۲۲۶	دستورالعمل‌های تناقضی
۲۲۷	دستورالعمل استعاره‌ای
۲۲۸	نامتعادل‌سازی
۲۲۸	بازتعبیر

❖ فصل ۱۲: مشاوره خانواده ساختاری

۲۳۰	مقدمه
۲۳۸	مفاهیم بنیادی
۲۳۸	ساختار خانواده
۲۳۸	زیرمنظومه‌ها
۲۴۰	قدرت و سلسله‌مراتب قدرت

۲۴۰	مرزها
۲۴۲	پیوند، اتحاد، ائتلاف، و مثلث‌سازی
۲۴۳	فرایند مشاوره و درمان
۲۴۶	فنون مشاوره‌ای و درمانی
۲۴۶	الف) فنون الحاق
۲۴۷	ب) فنون بازسازی

❖ فصل ۱۳: مشاوره خانواده مبتنی بر الگوی فرایند اعتباریابی انسان

۲۵۴	مقدمه
۲۶۱	مفاهیم بنیادی
۲۶۱	ارتباط و سبک‌های ارتباطی
۲۶۴	شخصیت و ابعاد وجودی انسان
۲۶۵	قواعد و نقش‌های خانواده
۲۶۷	عقاید
۲۶۷	رازها و اسطوره‌های خانواده
۲۶۸	فرایند مشاوره و درمان
۲۶۹	مرحله اول: برقراری تماس
۲۷۰	مرحله دوم: برهم زدن وضع موجود (تبادل حیاتی)
۲۷۰	مرحله سوم: یکپارچه‌سازی مهارت‌های جدید
۲۷۲	فنون مشاوره‌ای و درمانی
۲۷۲	استعاره
۲۷۲	رویدادشمار زندگی خانواده
۲۷۳	مجسمه‌سازی خانواده و آناتومی روابط
۲۷۴	نمایش خانواده
۲۷۴	بازسازی خانواده
۲۷۵	الگوهای ارتباطی و باله استرس خانواده
۲۷۵	بازتعبیر
۲۷۵	ترسیم نقشه خانواده
۲۷۶	مزاح و خنده
۲۷۶	تماس و لمس
۲۷۶	طناب‌ها
۲۷۷	خانواده ساختگی یا بدلی
۲۷۷	تحلیل الگو

❖ فصل ۱۴: مشاوره خانواده تجربیاتی - نمادین ویتاکر

۲۸۰	مقدمه
۲۸۳	مفاهیم بنیادی
۲۸۳	رشد شخصی
۲۸۴	زیرساخت‌های هیجانی
۲۸۴	ناکارآمدی خانواده
۲۸۵	فرایند مشاوره و درمان

۲۹۰	فنون مشاوره‌ای و درمانی
۲۹۰	الحاق
۲۹۰	خیالبافی
۲۹۱	نمادها
۲۹۱	خودانگیختگی
۲۹۲	رشد
۲۹۲	سردرگمی
۲۹۳	دیوانگی
۲۹۳	شهود
۲۹۴	استفاده از خود

❖ فصل ۱۵: مشاوره خانواده شناختی - رفتاری

۲۹۶	مقدمه
۲۹۹	مفاهیم بنیادی
۲۹۹	شرطی‌سازی پاسخگر یا کلاسیک
۳۰۰	شرطی‌سازی عامل
۳۰۰	نظریه یادگیری اجتماعی
۳۰۱	نظریه تبادل اجتماعی
۳۰۲	درمان عقلانی هیجانی رفتاری
۳۰۴	درمان شناختی
۳۰۶	رفتاردرمانی دیالکتیک
۳۰۸	انواع درمان و مشاوره خانواده شناختی - رفتاری
۳۰۸	آموزش رفتاری والدین (BPT)
۳۱۰	زناشویی درمانی رفتاری (BMT)
۳۱۲	درمان جنسی مشترک
۳۱۳	خانواده‌درمانی کارکردی (FFT)
۳۱۶	فنون مشاوره‌ای و درمانی
۳۱۶	تقویت
۳۱۸	پس‌گیری تقویت مثبت
۳۱۹	خاموشی
۳۱۹	شکل‌دهی یا تقویت تقریب‌های متوالی
۳۲۰	آموزش مهارت‌های ارتباطی
۳۲۰	آموزش مهارت حل مسأله
۳۲۱	تبادل رفتار
۳۲۴	بازسازی شناختی
۳۲۶	الکودهی - الگوگیری
۳۲۷	ایفای نقش

❖ فصل ۱۶: مشاوره خانواده سیستمی

۳۳۰	مقدمه
۳۳۱	مفاهیم بنیادی

۳۳۱	جلسات مختصر بلندمدت
۳۳۲	بازخورد
۳۳۲	علیت حلقوی
۳۳۳	بی‌طرفی
۳۳۳	استفاده از ژنوگرام برای ترسیم روابط
۳۳۴	نقطه‌گذاری
۳۳۴	فرایند مشاوره و درمان
۳۳۷	فنون مشاوره‌ای و درمانی
۳۳۷	معنای ضمنی مثبت
۳۳۷	فرضیه‌سازی
۳۳۹	تجویز آیین‌ها
۳۳۹	سؤالات حلقوی
۳۴۰	تجویز متغیر / ثابت

❖ فصل ۱۷: مشاوره خانواده هیجان‌مدار

۳۴۳	مقدمه
۳۴۷	فرآیند و فنون مشاوره‌ای و درمانی
۳۵۲	مرحله اول: الحاق و ایجاد رابطه
۳۵۲	مرحله دوم: درک و نمایش موضوع
۳۵۳	مرحله سوم: ارزیابی پویایی‌های خانواده
۳۵۳	مرحله چهارم: اهداف
۳۵۴	مرحله پنجم: توسعه تغییر
۳۵۵	مرحله ششم: خاتمه

❖ فصل ۱۸: مشاوره خانواده راه‌حل‌محور

۳۵۸	مقدمه
۳۶۱	فرایند مشاوره و درمان
۳۶۴	فنون مشاوره‌ای و درمانی
۳۶۴	تعریف و تمجید
۳۶۴	سرنخ
۳۶۵	قاعده تکلیف جلسه نخست
۳۶۵	پرسش‌های مقیاس‌ساز
۳۶۵	پرسش استثنایاب
۳۶۶	پرسش معجزه
۳۶۶	شاه کلیدها

❖ فصل ۱۹: مشاوره خانواده روانی - آموزشی

۳۷۰	مقدمه
۳۷۴	فرایند مشاوره و درمان
۳۷۵	مرحله اول: الحاق و ایجاد رابطه

مرحله دوم : درک موضوع کنونی	۳۷۵
مرحله سوم : ارزیابی پویایی های خانواده	۳۷۵
مرحله چهارم : اهداف	۳۷۶
مرحله پنجم : تقویت تغییر	۳۷۷
مرحله ششم : خاتمه	۳۷۷

❖ فصل ۲۰: مشاوره خانواده روایتی

مقدمه	۳۸۰
مفاهیم بنیادی	۳۸۳
زمینه اجتماعی سیاسی	۳۸۳
زبان	۳۸۳
هویت و خود	۳۸۳
فرایند مشاوره و درمان	۳۸۴
فنون مشاوره های و درمانی	۳۸۵
ایجاد زمینه ای برای گفتگو	۳۸۵
تجربه های منحصر به فرد	۳۸۶
موقعیت ندانستن	۳۸۶
نامه نوشتن	۳۸۷
بازنویسی	۳۸۸
بیرونی کردن	۳۸۹
درونی کردن سایر سوالات	۳۸۹
منابع	۳۹۱
منابع فارسی	۳۹۱
منابع انگلیسی	۳۹۲

مقدمه مؤلفان

مشاوره خانواده علم نوپایی است که بیش از شصت سال از ظهور آن در عرصه دانش نمی‌گذرد. این علم به مطالعه و بررسی خانواده‌های سالم و ناسالم از دیدگاه‌های مختلف نظریه‌پردازان این رشته و آشنا شدن مشتاقان آن با مبانی نظری و فنون کار با خانواده‌ها می‌پردازد.

از آنجایی که این کتاب بر اساس سرفصل‌های شورای عالی انقلاب فرهنگی تألیف شده است، قابلیت استفاده در دروس مشاوره خانواده، مشاوره خانواده و تاریخچه سیستم‌ها در رشته‌های مشاوره و روان‌شناسی در سطح کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکترا را دارا می‌باشد.

یکی از محاسن این کتاب استفاده منصفانه و بجای از کتاب‌های جدید نویسندگان متعدد و حذف بخش‌های کم‌اهمیت‌تر و نیز فرهنگی و تأکید و بسط مفاهیم اساسی‌تر می‌باشد که در کتاب‌های ترجمه‌شده به دلیل امانت‌داری در انتقال دقیق مطالب از این لحاظ با محدودیت مواجه هستند.

این کتاب از چهار بخش کلی تشکیل شده است. خوانندگان در بخش اول با مفاهیم مشاوره خانواده، چرخه زندگی خانواده و انواع آن آشنا خواهند شد. در بخش دوم، به عوامل زمینه‌ساز و تاریخچه مشاوره خانواده پرداخته می‌شود. در بخش سوم، ارزیابی خانواده‌ها بر اساس مدل‌های مختلف و فرآیند کلی مشاوره خانواده مورد بحث قرار می‌گیرد و در بخش چهارم، دوازده نظریه اصلی در مشاوره خانواده ارائه می‌شود و در

هر نظریه، مقدمه، مفاهیم بنیادی، فرآیند مشاوره و فنون مشاوره‌ای مورد بحث قرار می‌گیرند.

مؤلفان امیدوارند با ارایه این اثر قدم مثبتی در جهت ارتقای دانش و مهارت‌های مشاوران خانواده برداشته باشند. قطعاً این اثر خالی از اشکال نیست، از همه اساتید، متخصصان و دانشجویان عزیز که این اثر را مطالعه می‌کنند، خواهشمندم موارد مورد نظر خود را جهت ارتقای کیفی کتاب در چاپ‌های بعد به آدرس dr_Zahrakar@yahoo.com ارسال و ما را از نظرات ارزشمند خود بهره‌مند سازند.

در انتها نهایت سپاسگزاری خود را از تمام کارکنان نشر ارسباران، خصوصاً آقایان دکتر شمس، پناهی و میرجلالی و سرکار خانم منصوره خانلری که در راه چاپ این کتاب زحمات زیادی را متحمل شده‌اند، به عمل می‌آوریم.

با سپاس

دکتر کیانوش زهراکار

دکتر فروغ جعفری

www.ketab.ir